

Den grossen Bronzschatzfund halte ich auf Grund des Angeführten für das Vermögen einer Gemeinde, einer Sippe, eines Stammes oder einiger Stammesgemeinschaften, welche in einem grossen Zeitraume gesammelt und zeitweise zu Rohstoff geschmolzen wurden. Herrn Dr. S. Kovács gelang es auf Grund pünktlicher Messungen festzustellen, dass das Gewicht einzelner kleiner u. grösserer „Bronzflecken“ — d. sind nicht grob gegossene Schollen, sondern leberförmige Gusstücke mit ziemlich glatter Oberfläche — mit einander in einem bestimmten Verhältnisse stehen. Auch das konstatieren wir, das auf einigen Gegenständen 1—3 Punkte oder ein anderes Zeichen sich befindet. Aber der Krieg brachte aus, die Verarbeitung musste unterbrochen werden und auf die Fortsetzung konnte seit damals nicht die Reihe kommen . . .

Buday.

2. **Bronzkori áldozóhelyekről²⁾** szokás beszélni. Legutóbb pl. Bella Lajos foglalja össze Vosinszky Mórnak annak idején To'namegye monografiájában megjelent ismertetését a következőképen: Ezen áldozóhelyeket kivétel nélkül mocsaras völgyek és folyók mellett, magánosan álló hegykúpokon vagy hegygerincek végén találjuk. Csakis terjedelmük után következtethetünk különleges rendeltetésükre. Fensíkjuk átmérője rendszeren 10—15 lépés úgy, hogy az nemcsak egy tribusnak, hanem sokszor egy családnak is alig elegendő állandó tanya gyanánt, mégis oly rendkívül fáradságos módon erősítették azokat. E meredek partokkal és sáncokkal nem azt célozták, hogy magukat védjék, hanem védték e helynek s áldozatnak szentségét általában a köznép ellen, melynek a szentélybe való belépés eltiltatt. (Hillebrand-Bella: az őskor embere és kultúrája, 220. lap.)

A nélkül, hogy akár néhai Vosinszky Mórt, akár (a minden fiszteletreméltó, mert egy — Isten jóvoltából immár öregségbe hajló — tartalmas életet szentelt *mellékfoglalkozásként* a régészet ügyének) Bella Lajost bántani akarnók, az ügy érdekében szeretők ezt a kérdést kissé tisztázzák.

Az első kérdés, amely felmerült: Van-e komoly alapunk annak feltevésére, hogy a bronzkori ember, nyilván a hegyek alacsonyabb fekvésű részein, legtöbbször magában a völgyben — víz közelében — fekvő telepeitől külön, azontúl távol fekvő hegyeken tisztelte istenét? Mert, amit eddig tudunk erről a kérdésről, az inkább arra mutat, hogy az istenség ezen a művelődési fokon az egyes családok, nemzetségek és törzsek tiszteletének tárgya, s megszemélyesített formájában ezek szűkebb körében — otthonában — részesül tiszteletben. Akár a mai természeti népekről veszünk példát, akár pl. Homerosra gondolunk, erre az eredményre jutunk. Azok a mifhoszok, melyek egyes barlangokhoz, hegyekhez kapcsolódnak, nyilvánvalóan későbbi eredetűek s a barlanglakó ember emlékeiből táplálkoznak. És egyáltalán nem valószínű, hogy amikor a mai ember az ilyen hegyesúcsokon feltételezett áldozóhelyekről beszél, ezektől a mifhoszoktól befolyásolt lélekkel alkot magának ítéletet a bronzkori ember vallásos képzetéről és szertartásairól. Aminthogy egyáltalán befolyásolt ítélet az is, mely a „tömeget“ az áldozóhelytől távol akarja tartani, úgy ítélné, hogy ott csak az áldozó-papnak van helye. Pedig tudjuk, hogy még a klasszikus korban sincs ilyesmiről szó: hiszen az áldozó-helyek akkor sem az elzárt templomokban vannak, hanem a templom előtti

²⁾ Magyarul egyidejűleg a Csengery-émlékkönyvben is megjelent.

és körüli szabad területeken, s az áldozatok végzésére privilégizált papságról nem lehet beszélni.

Mindezek a meggondolások, melyeknek teljes kifejtése nagyon messze vezetne, arra intenek, hogy a hegycsúcsokon előforduló leleteknek egészen más jelentőséget tulajdonítsunk. Fennebb ismertetett fekvésükből következtetve mi inkább védelmi megfigyelő helyeket, őrállomásokat óhajtanánk látni bennük, melyek egy nagyobb népközösség határán voltak. A folyó vagy mocsaras völgy mögött vonuló hegygerinc nagyon alkalmas határ, s annak legkiemelkedőbb pontjairól lehetett legjobban észrevenni, ha a szomszédban ellenséges szándékú mozgolódás volt. A sáncokkal övezettség a meglepetés ellen való védekezés célját szolgálta. Épületek nyomát — gerendákat, égett sártapaszt-töredékeket vesszőfonás nyomaival — mindenütt találtak, ahol kissé kutattak, s a cserepek állandó lakottságra mutatnak. Minden arra vall tehát, hogy őrállomásokkal van dolgunk.

Von Opferstellen des Bronzezeitalters pflegt man im Zusammenhange mit einigen Fundorten des Tolnaer Komitates zu sprechen, welche folgenderweise charakterisiert werden können: Diese Opferstellen sind ausnahmslos hinter sumpfigen Tälern oder Flüssen auf alleinstehenden Bergkuppen oder am Ende von Gebirgsrücken. Nur auf Grund ihrer Ausdehnung können wir auf ihre spezielle Bestimmung schliessen. Der Durchmesser ihrer Hochebene ist gewöhnlich 10—15 Schritt und sie sind befestigt.

Diese Umstände berechtigen uns zu der Annahme, in diesen befestigten Spitzen welche auf den hinter den zur Verteidigung besonders günstigen Sümpfen u. Flüssen sich erhebenden Bergrücken sind, — *Wachtorte zu sehen*.

Buday.